

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Ефективна інвестиційна діяльність є необхідною умовою стабільного функціонування і розвитку економіки регіону. Масштаби, структура й ефективність використання інвестицій багато в чому визначають результати господарювання на різних рівнях економічної системи, стан, перспективи розвитку й конкурентоспроможність регіонального господарства.

Сутність інвестицій як економічної категорії визначається їхньою роллю і значенням на макро-, мезо-, мікро- рівнях економіки.

На макрорівні інвестиції, і особливо капітальні вкладення, є основою для розвитку національної економіки й підвищення ефективності виробництва за рахунок:

- систематичного відновлення основних виробничих фондів підприємств і невиробничої сфери;
- впровадження в економіку досягнень науково-технічного прогресу, поліпшення якості й забезпечення конкурентоспроможності продукції національних виробників;
- збалансованого розвитку галузей народного господарства держави;
- створення необхідної сировинної бази;
- нарощування економічного потенціалу й економічної безпеки;
- зниження витрат виробництва й обігу;
- збільшення й поліпшення структури експорту;
- вирішення соціальних проблем, і в тому числі проблеми безробіття;
- забезпечення позитивних структурних зрушень в економіці;
- перерозподілу власності між суб'єктами господарювання.

Щодо мезорівня інвестиційної діяльності, можна зауважити похідний від макрорівневого, характер її функцій у межах регіональної специфіки. Тобто, на рівні області, інвестиційна діяльність спрямована на досягнення подібних до макрорівневого рівня цілей, але з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку конкретної території [1, с. 29].

Таким чином, інвестиції є найважливішою економічною категорією, вони відіграють винятково важливу роль на всіх рівнях економічної системи забезпечуючи просте й розширене відтворення, необхідні структурні перетворення, одержання максимального прибутку й на цій основі вирішення багатьох соціальних проблем. Отже, інвестиції необхідно розглядати як один з багатьох факторів, який може забезпечувати стале економічне зростання, і навпаки: головним фактором економічного зростання є активізація інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню сутності та механізмів ефективного залучення інвестицій багато уваги присвячено у працях, як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, зокрема Бланка І.А., Ейсана Нікбахта та Анжеліко Гропеллі, Дж.О'Брайєна і С.Шривастави, Хорна Дж. К. Вана, Гітмана Л., Джонка М., Шарпа У., Александера Г., Бэйлі Дж., Суторміної В.М., Мертенса А.В., Ковальова В.В., Первозванського А.А. і Первозванської Т.Н., Торкановського В.С., Кузнецової О.В. [2, с. 160].

У сучасній західній літературі термін «інвестиції» часто трактується як покупка цінних паперів (акцій, облігацій) або портфельне інвестування.

У вітчизняній економічній літературі до 90-х років термін «інвестиції» для аналізу процесів соціалістичного відтворення практично не використовувався, основною сферою його застосування були роботи закордонних авторів і дослідження в області

капіталістичної економіки. Базисним поняттям інвестиційної діяльності було поняття капітальних вкладень.

У сучасний період термін «інвестиції» одержав поширення в науковому обороті, став використовуватися в урядових і нормативних документах. Однак здебільшого інвестиції продовжують ототожнюватися з капітальними вкладеннями. У Законі України «Про інвестиційну діяльність» інвестиції визначаються як всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [3].

Формулювання завдання дослідження. В умовах сучасної економіки ефективність інвестиційної діяльності на рівні регіону стає запорукою сталого функціонування всього економічного комплексу на мезорівні.

Завданням дослідження є аналіз стану інвестиційної діяльності у Херсонській області та визначення шляхів покращення її ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційно, одним з основних джерел фінансування господарського процесу, є власні кошти підприємств і організацій. У цьому напрямку інвестиційної діяльності спостерігається позитивна динаміка до збільшення обсягів внутрішніх капітальних інвестицій за рахунок власних коштів господарюючих суб'єктів, рисунок 1.

Рис. 1. Динаміка внутрішніх капітальних інвестицій на підприємствах Херсонської області у 2004-2008 рр.*

* Показники розраховано за інформацією Головного управління статистики у Херсонській області [7].

В абсолютному вимірі спостерігається зріст внутрішніх капітальних вкладень за період з 2004 до 2008 року у розмірі 3333713 тис.грн., тобто більше ніж у чотири рази, інерція показників 2008 року забезпечила загальні позитивні характеристики цього процесу, але у відносному вимірі, динаміка показників інвестиційної діяльності відобразила різке зменшення вкладень, яке відбулося у другій половині 2008 року. Найбільший зріст внутрішніх інвестицій спостерігався у 2007 році, коли абсолютний показник перевищив обсяги 2004 року у 2,8 рази. Переважну частку капітальних інвестицій складають інвестиції в основний капітал – 89,1% у 2008 році. З них на капітальне будівництво приходить – 53,9%, на придбання машин та обладнання – 46,1%, на капітальний ремонт – 9,6%, інвестиції в нематеріальні активи склали – 0,5%, витрати на формування основного стада – 0,4%.

Слід відзначити, що за поширеним показником, який характеризує внутрішню інвестиційну діяльність через відношення обсягів інвестицій в основний капітал до показників 1990 року, у Херсонській області спостерігається позитивна динаміка, але вказаного рівня у 2008 не було досягнуто і обсяг вкладень становив лише його половину. Динаміка інвестицій у основний капітал подана на рисунку 2.

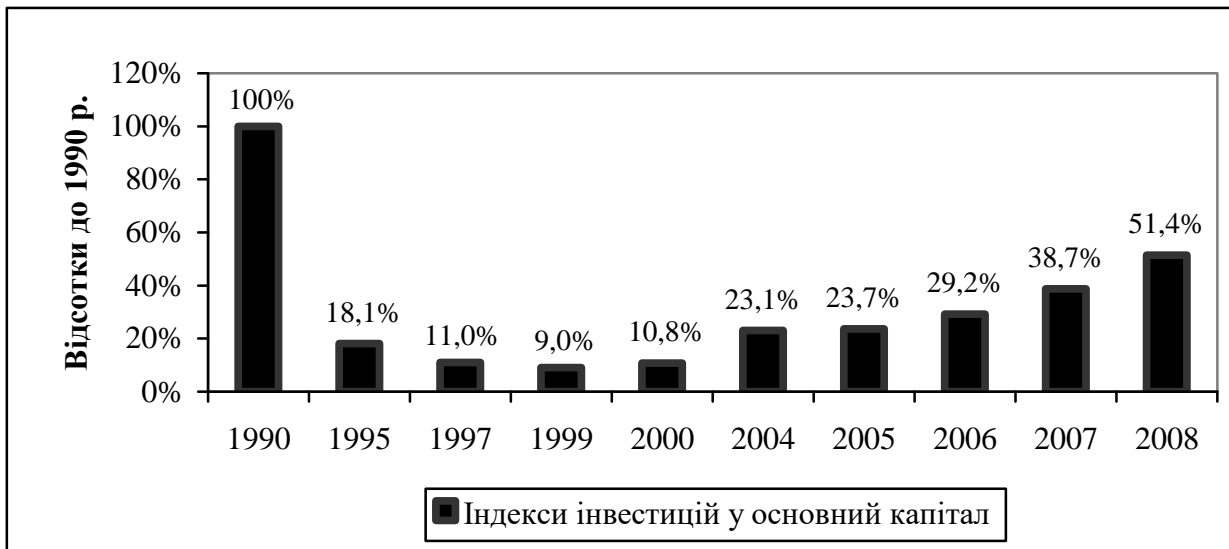

Рис. 2. Динаміка інвестицій у основний капітал *

Реальний стан справ, щодо розвитку основного капіталу області можна побачити в ході порівняльного аналізу динаміки обсягів інвестицій в основний капітал і вартості основних засобів, узагальнюючим показником якої, є ступінь зносу. Динаміка показників зносу основних засобів, є хвилеподібною із загальною тенденцією до збільшення у 2008 р. на 17,5% порівняно з 2000 р. Такий стан речей свідчить про недостатній обсяг капітальних вкладень, перш за все в основні засоби підприємств Херсонської області (рисунок 3).

Рис. 3. Динаміка показників зносу основних засобів *

Головними джерелами інвестицій в основний капітал у 2008 р. були власні кошти підприємств та організацій (1531 млн.грн. або 39% від загального обсягу вкладень) і кредити банків та інші позики (1427 млн.грн. або 36,3%), рисунок 4.

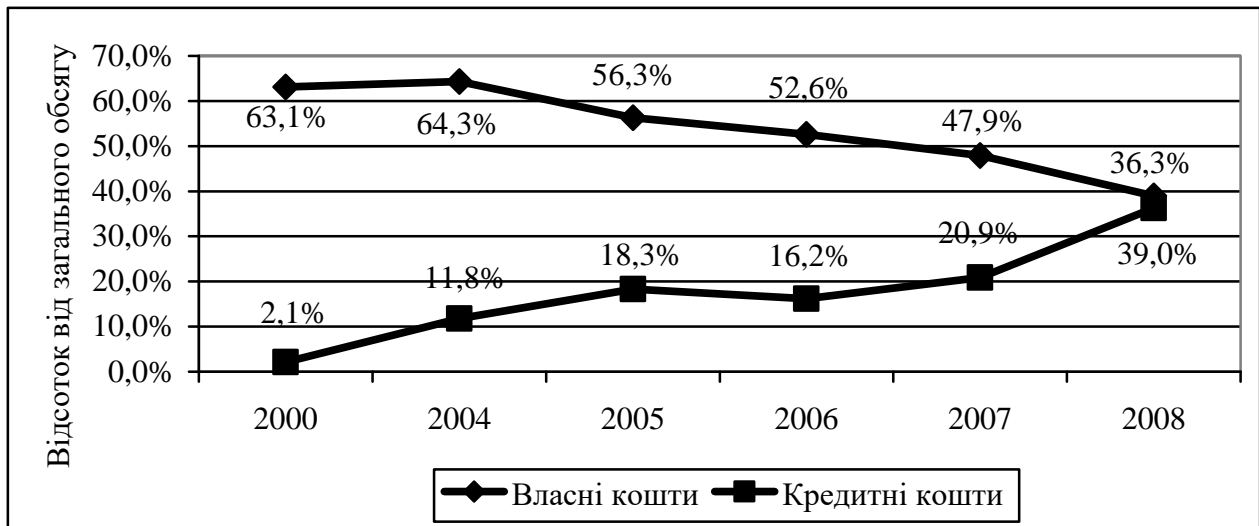

Рис. 4. Динаміка показників використання власних та кредитних коштів в інвестуванні основного капіталу Херсонської області *

Специфічною для сучасного періоду розвитку як регіональної так і національної економіки, є діаметрально протилежна динаміка показників використання цих джерел – використання власних коштів зменшується, а кредитних інструментів навпаки, збільшується.

За рахунок коштів державного бюджету у 2008 р. було здійснено лише 5,6% інвестицій, що порівняно з 2007 р. є зменшенням на 6,2%. Така ситуація пояснюється обмеженістю й дефіцитом державного бюджету. Обсяги коштів місцевих бюджетів, що вкладалися в основний капітал до 2007 р. мали незначну позитивну тенденцію, але у 2008 р., за умов світової фінансової кризи цей показник теж зменшився і склав 3,3% від загального обсягу інвестицій (табл. 1).

Таблиця 1

Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування*

(відсотки до загального обсягу)

Джерела фінансування	2000	2004	2005	2006	2007	2008
Кошти Державного бюджету	8,0	6,4	7,1	9,7	11,8	5,6
Кошти місцевих бюджетів	1,4	2,7	2,6	3,7	3,5	3,3
Власні кошти підприємств	63,1	64,3	56,3	52,6	47,9	39,0
Кошти іноземних інвесторів	8,4	3,0	2,7	4,2	3,1	2,3
Кошти вітчизняних інвесторів	-	0,3	2,7	4,2	3,1	2,3
Кошти населення на будівництво квартир	-	-	-	1,4	1,4	0,8
Кошти населення на індивідуальне житлове будівництво	11,1	9,0	9,8	10,0	8,6	7,9
Кредити банків	2,1	11,8	18,3	16,2	20,9	36,3
Інші джерела	5,9	2,5	2,8	1,9	2,8	4,3

Приблизно десяту частину інвестицій в основний капітал складають кошти населення спрямовані на будівництво житла, але динаміка цього показника на протязі останніх трьох років є негативною, показники зменшилися на 2,3%. Не дивлячись на негативні відносні показники, обсяги коштів іноземних інвесторів в абсолютному вимірі зросли з 26 млн.грн у 2004 р. до 92 млн.грн. у 2008 р. Вітчизняні інвестиції порівняно з 2005-2006 рр. збільшилися на 17 млн. грн. і склали 21 млн.грн.

Порівняно з 2000 р. дещо змінилася структура інвестицій в основний капітал. Найсуттєвішими є зміни обсягів вкладень у сільське господарство і промисловість області (табл. 2).

Таблиця 2

Зміни у структурі інвестицій в основний капітал*

(відсотки до загального обсягу)

Вид діяльності	2000	2004	2005	2006	2007	2008
Сільське господарство	19,0	12,6	17,4	19,0	15,9	30,2
Промисловість	36,3	28,2	28,8	23,6	29,7	24,4
Будівництво	0,9	3,5	2,2	2,4	2,6	1,8
Торгівля та послуги	4,5	10,7	11,7	12,6	9,1	10,7
Транспорт та зв'язок	17,6	20,2	15,2	16,1	19,7	11,9
Операції з нерухомим майном	14,3	13,5	14,4	14,7	13,6	12,2
Державне управління	0,8	2,4	1,5	1,2	1,0	0,6
Освіта	1,0	0,9	0,8	1,5	0,8	0,9
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,7	2,5	1,7	3,5	2,7	2,6
Діяльність у сфері культури та спорту	0,1	0,3	0,5	0,5	0,6	0,9

Частка вкладень у сільське господарство 2008 р. зросла у загальному обсязі на 11,2% порівняно з показником 2000 р. і склала – 1188413 тис.грн. Одночасно, з 36,6% до 24,4% (956944 тис.грн.), скоротилися витрати на інвестиції у промисловості. Обсяги будівельних інвестицій залишались у період, що розглядається, на рівні близькому до 2-3% (70341 тис.грн.). Торгівля і послуги, як один з головних сегментів ринкової економіки прогнозовано зросли на 6,2% (421045 тис.грн.). Значну частину капітальних вкладень освоїли підприємства транспорту та зв'язку (11,9% або 164283 тис.грн.), операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям склали – 12,2% (155280 тис.грн.). Традиційно мала частка капітальних вкладень приходить на соціальну сферу, так сукупна доля інвестицій в освіту, охорону здоров'я, культуру та спорт склала у 2008 р. 4,2% (166060 тис.грн.), що є більшим за показники 2000 р. (3,0% або 33533 тис.грн.), але недостатнім для ефективного розвитку соціального й людського капіталу області. Сьогодні, на всіх рівнях владної вертикалі декларуються цілі розбудови сучасної моделі освіти, підвищення рівня її якості, впровадження нових технологій, але, як бачимо на практиці, не забезпечується матеріальна основа розвитку освіти, а частка капітальних вкладень в цю сферу становить від 1,0 у 2000 р. до 0,7% у 2008 р. (28021 тис.грн.) від загальних обсягів. Інвестиції у сферу охорони здоров'я в останні два роки стабілізувалися на рівні 2,6-2,7% (100927 тис.грн.). Відносно позитивною є динаміка показників вкладених інвестицій у культуру та спорт, які збільшилися з 0,1% (369 тис.грн.) у 2000 р. до 0,9% (37112 тис.грн.) у 2008 р. Загалом, структура інвестицій в основний капітал Херсонської області змінилася в наслідок розбудови ринкової інфраструктури, спаду промислового виробництва й диверсифікації капіталу у сільське господарство.

В більшості напрямів економічної діяльності у 2008 р. кошти спрямовувалися на підтримку вже існуючих підприємств. На технічне переоснащення і реконструкцію діючих підприємств і споруд у сільському господарстві використано 62,6% загального обсягу інвестицій, у промисловості 61,5%, будівництві 75,5%. Найбільшою, доля спрямована на модернізацію існуючих потужностей була у добувній промисловості – 84,3%. Ринкова економіка передбачає наявність розгалуженої інфраструктури та розвинутої сфери послуг. Тому природною для сучасних умов розвитку Херсонської області, є тенденція до збільшення інвестицій у нове виробництво і споруди, що спостерігається у сфері торгівлі та послуг – 51,8% (за рахунок введення семи автозаправочних та газонаповнювальних компресорних станцій), готельно-ресторанній

сфері – 62,3% (за рахунок введення у дію баз відпочинку на узбережжі Чорного моря), на транспорті та зв'язку – 72,7% (за рахунок введення автоматичних телефонних станцій на 1312 номерів та автомобільних доріг загального користування довжиною 6,95 км.).

У промисловості Херсонської області найбільша частина інвестицій приходить на переробну галузь і складає 84,1% від загального обсягу інвестицій в основний капітал промислових підприємств, або 804410 тис.грн. У відносному вимірі найбільший зріст спостерігається у добувній промисловості – 466,5% до попереднього року, обробленні деревини – 159,9%, металургійному виробництві – 130,3%. Зменшення інвестицій відбулося у легкій промисловості – 44,3% до попереднього року, хімічному виробництві – 68,7%, машинобудуванні – 72,4%. Середній індекс інвестицій в основний капітал промислових підприємств у 2008 р. склав – 107,4%, що є відчутно нижчим за 2007 р. (169,9%) показником.

Узагальнюючи інформацію про капітальні інвестиції в Херсонській області у період з 2000 по 2008 рр., можна визначити декілька головних тенденцій:

1) Абсолютний зріст обсягів капітальних внутрішніх інвестицій. За період з 2004 до 2008 р. у розмірі 3333713 тис.грн., тобто більше ніж у чотири рази.

2) Різке зменшення обсягів інвестицій з середини 2008 р., що пояснюється впливом світової фінансової кризи.

3) Недостатній рівень інвестицій в основний капітал, що підтверджується зростом ступеню зносу основних засобів.

4) Об'єктами найбільше інтенсивного інвестування в основний капітал залишаються міста області (58,9% від загальних обсягів).

5) Головними джерелами інвестицій в основний капітал у 2008 р. були власні кошти підприємств та організацій (1531 млн.грн. або 39% від загального обсягу вкладень) і кредити банків та інші позики (1427 млн.грн. або 36,3%).

6) Порівняно з 2000 р., змінилася структура інвестицій в основний капітал. Частка вкладень у сільське господарство 2008 р. зросла, одночасно, скоротилися витрати на інвестиції у промисловість, рисунок 5.

7) Відтворювальна структура інвестицій в основний капітал свідчить про те, що в більшості напрямів економічної діяльності у 2008 р. кошти спрямовувалися на підтримку вже існуючих підприємств.

8) У промисловості Херсонської області найбільша частина інвестицій приходить на переробну галузь і складає 84,1% від загального обсягу інвестицій в основний капітал промислових підприємств.

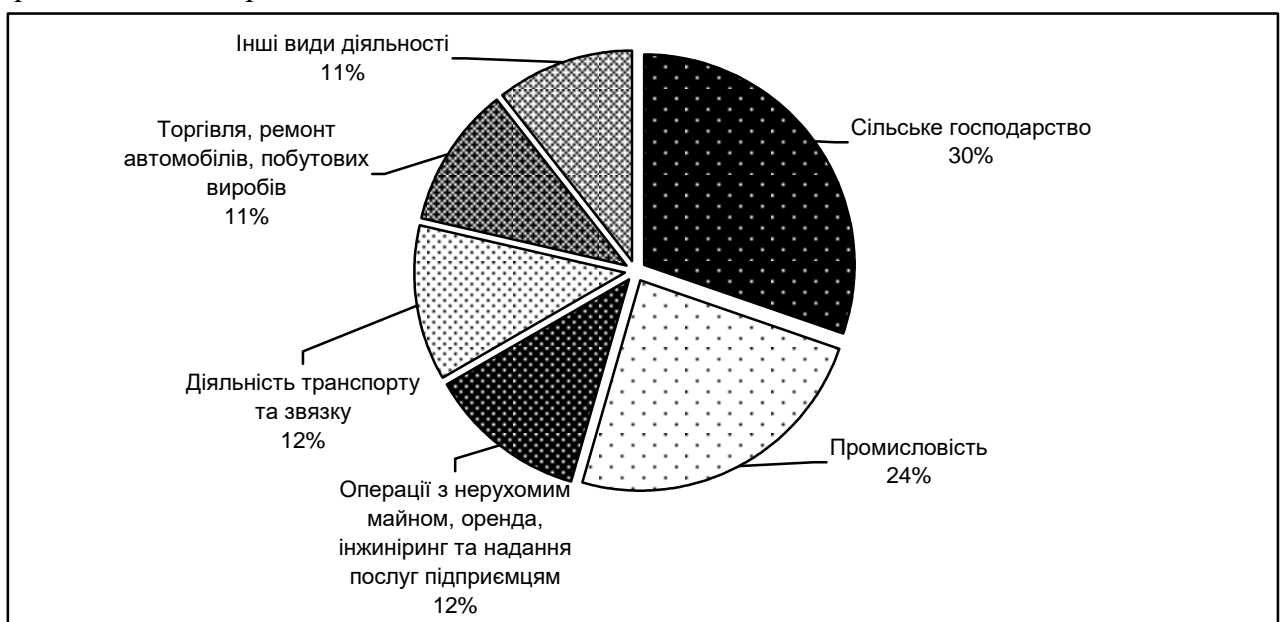

Рис. 5. Структура інвестицій в основний капітал *

Проаналізувавши загальну характеристику інвестиційних можливостей Херсонської області ми прийшли до висновку про те, що регіон має великий **інвестиційний потенціал, який необхідно розвивати**. У сучасних умовах все більшу актуальність здобуває вибір напрямів ефективного вкладення коштів. Важливість виявлення регіональних пріоритетів обумовлена гострою потребою концентрації обмежених інвестиційних ресурсів на найбільш важливих проблемах розвитку або напрямках, здатних забезпечити конкурентні переваги регіональної економіки на загальнодержавному й світовому ринках. Вибір стратегічних напрямів інвестиційної політики дозволяє зосереджувати інвестиційні ресурси на чітко визначених в ній цілях, що в остаточному підсумку підвищує ефективність інвестиційного процесу в регіоні.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. З метою вдосконалення регіонального управління інвестиційною діяльністю необхідно виділити інвестиційні пріоритети, тобто сукупність найбільш перспективних напрямів розвитку, обумовлених уподобаннями потенційних інвесторів, що здійснюють вкладення в певні об'єкти й проекти, ціль яких – досягнення стратегічних цілей і ефективно підвищення конкурентних переваг регіону.

Самостійною й дотепер невирішеною проблемою залишається розробка методів оцінки, вибору й встановлення пріоритетів економічного розвитку, з відбором і ранжируванням галузей виробництва у регіональному аспекті.

При визначенні інвестиційних пріоритетів регіону необхідно, насамперед, враховувати, що в умовах дефіциту державного й місцевого бюджетів, низької платоспроможності більшої частини фінансово-кредитних установ, підприємств сфери матеріального виробництва й населення, віднайти необхідні фінансові ресурси для належного забезпечення напрямків модернізації економіки регіону не представляється можливим. У цих умовах постає необхідність більш якісного наукового обґрунтування відповідних пріоритетів інвестиційної політики, найважливішими елементами якого повинні стати скорочення їхньої загальної кількості й орієнтація на одержання максимального соціально-економічного ефекту.

У цьому зв'язку можна запропонувати модель, що виділяє три основні напрями формування нової структури економіки, що відповідає перспективам переходу до її стійкого росту:

- ідентифікація «центрів росту» й виведення з господарського обігу неефективних підприємств і виробництв; критеріями віднесення до «центрів росту» є здатність формування «секторів росту», сприяння розвитку соціальної сфери й підвищенню рівня життя населення, збільшення робочих місць усередині регіону, експортна орієнтація й забезпечення збільшення надходжень у бюджети всіх рівнів, поліпшення екологічної обстановки;

- оцінка платоспроможного попиту й потреб у товарах і послугах, сформованих на основі обліку державних потреб і програм державного й регіонального рівнів системи державних закупівель;

- реалізація системи планових проектів і програм (наукових, інноваційних, виробничих), що базуються на результатах аналізу перспектив розвитку світового ринку й націлених на прорив у середньостроковій перспективі на нові сегменти ринку й забезпечення в майбутньому життєво важливих національних інтересів.

Відзначені напрями інвестиційної політики можуть бути взяті за основу й адаптовані для регіонального рівня з урахуванням сформованих соціально-економічних умов і особливостей їхнього розвитку.

Анотація

Статтю присвячено аналізу основних показників інвестиційної діяльності у Херсонській області. Встановлено, що основним джерелом інвестицій є власні кошти

підприємств. Одночасно рівень капіталовкладень не забезпечує відтворення основних фондів підприємств. Запропоновано модель вдосконалення інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інвестиції, інвестиції в основний капітал, структура інвестицій, джерела інвестицій.

Анотація

Стаття посвячена аналізу основних показателів інвестиційної діяльності в Херсонській області. Установлено, що основним джерелом інвестицій є фонди підприємств. Одночасно рівень капіталовкладень не забезпечує відтворення основних фондів підприємств. Предложено модель удосконалення інвестиційної діяльності.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиции в основной капитал, структура инвестиций, источника инвестиций.

Annotation

This article analyzes the main indicators of investment activity in the Kherson region. It is established that the main source of investments are funds of enterprises. Simultaneously, the level of investment does not ensure the reproduction of fixed assets. A model is proposed to improve the investment activity.

Key words: investment, investment in fixed capital, investment structure, a source of investment.

Список використаних джерел:

1. Правик Ю.М. Стратегічні напрямки залучення і використання іноземних інвестицій. // Інвестиції: практика та досвід. – 2006. – №18. – С. 26-30.
2. Татаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ. – 2000. – 340 с.
3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. № 1560-ХІІ. // Відомості Верховної Ради України від 19.11.1991 - 1991 р., № 47, стаття 646.
4. Абрамович І. А. Напрямки активізації державної політики щодо залучення іноземних інвестицій в економіку України // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – №1. – С. 16-19.
5. Батура А.В., Дедіков О.І. Інвестиції як чинник оптимізації відтворювальних процесів в Україні. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 1998. – 435 с.
6. Федоренко Ф. Інвестиції та економіка України // Економіка України. – 2007. – №5. – С. 12-16.
7. <http://stat.ks.ua/content/section/4/114/>